

ІСТОРІЯ ПОДІЛЛЯ

УДК 94: 354.32(092)(477.44-25)"1919"Огієнко
DOI: <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2019-29-54-60>

Олександр Марчук

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, аспірант (Україна)

Вінницький період діяльності міністра освіти УНР Івана Огієнка: внесок у процес формування національної освітньої системи (лютий 1919 р.)

Анотація. У статті на основі архівних джерел, матеріалів преси та праць істориків досліджується внесок міністра освіти УНР Івана Огієнка у процес формування національної системи освіти під час перебування очолюваного ним відомства у Вінниці. З'ясовано організаційні проблеми, пов'язані з налагодження роботи Міністерства народної освіти УНР на новому місці, схарактеризовано основні напрямки діяльності профільного міністра, окреслено підготовлені з його ініціативи, а згодом ухвалені і затверджені законопроекти, розглянуто накази і розпорядження, що стосувалися різних аспектів функціонування національної освітньої системи, наповнення її кадровою, матеріально-технічною та іншими складовими.

Ключові слова: міністр освіти Іван Огієнко, вінницький період діяльності Директорії і Ради Народних Міністрів УНР, національна система освіти, реформування, закони, накази.

Українська демократична революція 1917-1921 рр., багатогранний досвід якої сьогодні глибоко вивчається і узагальнюється, відкрила небачені раніше можливості для розвитку українців, утвердження їхньої національної ідеї у різних галузях суспільного життя, насамперед культурно-освітнього. Важливу роль у цих процесах відігравали патріотично налаштовані державні діячі, чия державницька позиція, невичерпний творчий і лідерський потенціал були поставлені на службу молодій українській державі.

До плеяди діячів, якими пишаються в українському світі, цілком заслужено віднесено полум'яного державника, патріота, вченого, освітянина, талановитого керівника освітньої галузі УНР Івана Огієнка, чиї заслуги перед Батьківщиною гідно поціновані нащадками. Він залишив яскравий, повчальний слід у творенні національної системи освіти, нагромадивши цінний досвід у заснуванні і забезпеченні ефективного керівництва Кам'янець-Подільським державним українським університетом. В умовах загострення збройної боротьби за збереження України, її державності він турбувався про розвиток української освіти, зростання її якості через поступове досягнення стандартів, які б задовольняли культурні запити нації. Так було і під час вінницького періоду діяльності Директорії і Ради Народних Міністрів УНР, одного із досить складних, суперечливих і драматичних, що припав на грізний лютий 1919 року, коли вищі органи української влади вимушено покинули столицю, якій загрожувала російська окупація, почувалися не досить впевнено і мали обмежений ресурс, щоб належно організовувати різні сфери державного управління, зокрема й освітню.

Зазначений аспект знайшов певне висвітлення в сучасній історичній літературі. У тій чи іншій мірі його з'ясовували такі історики, як О. Завальнюк [9; 10], Ю. Телячий [16], І. Романюк [15], М. Марущак [11] та інші. Обмежуючись розв'язанням своїх специфічних завдань, вони дослідили лише окремі аспекти піднятої нами теми.

Метою статті є цілісне з'ясування основних напрямів діяльності Івана Огієнка та очолюваної ним міністерської команди щодо розвитку національної освіти, кола вироблених під керівництвом міністра заходів із вдосконалення цієї сфери як загалом, так і в окремих її сегментах під час відновлення та недовготривалого функціонування Вінницького державного центру УНР.

Через складну військово-політичну ситуацію у країні уряд разом із центральними установами змушений був евакуюватися з Києва до «тилової» Вінниці, яка з 2 лютого по 6 березня 1919 р. відігравала роль тимчасової столиці УНР [11, с. 256]. Відповідно до виробленого нарадою представників Міністерства освіти УНР (далі МНО) рішення сюди евакуювалися департаменти вищої, середньої, професійної, дошкільної і позашкільної освіти та частина департаменту загальних справ. У місті, яке у свій час було резиденцією повстанської Директорії, МНО розмістився в приміщеннях 2-ої Вінницької дівочої гімназії, які знаходилися в історично відомих «Мурах» [15, с. 84]. Окремі департаменти досить швидко зорганізувалися і змогли приступити до виконання доручених їм обов'язків за дуже короткий термін, через 5 днів після перебазування до нового державного центру [1]. З'ясувалося, що сюди перемістили лише

частину найбільш досвідчених працівників. Утім, їхня продуктивність була високою. У місцевій пресі М. Ковалівський, розповідаючи про роботу урядовців у незвичних умовах, наголошував, що «...тепер [перша декада лютого 1919 р. – О.М.] виробляється ціла низка законопроектів і вживаються заходи до поліпшення освітніх справ» [2]. З іншого боку, щоб перевантаження великого подільського міста різного роду державними і політичними органами, військовими частинами, масою біженців не позначилося негативно на роботі шкільних закладів, приміщення яких намагалися реквізувати, Іван Огієнко, за повідомленням газети «Республіканські вісті», рішуче опротестував подібну практику, захистивши в уряді педагогічні колективи і учнівські контингенти від вимушеної бездіяльності, домогся прийняття рішення про погодження усіх таких кроків з його відомством [14].

На новому місці урядування Іван Огієнко, який відповідав за роботу усього міністерства, зумів добре організувати усіх працівників, зосередити їхню увагу на ключових для української освіти питаннях, до яких чи не встигла підійти черга в столиці, чи які постали на порядку денному вже тепер, у Вінниці. Аналіз джерел, які розкривають увесь комплекс практичної роботи, спрямованої на забезпечення функціонування національної освіти, вдосконалення її складових та загального управління галуззю дають можливість встановити такі напрямки діяльності самого міністра та очолюваного ним державного органу:

1) Апробація управлінських ідей та проектів рішень за участі громадської Ради міністра освіти, культурно-освітньої комісії Трудового конгресу України.

Івану Огієнку був притаманний колегіально-дорадчий стиль управління. Майже відразу після вступу на посаду керівника освітнього відомства на початку січня 1919 р. він утворив Рад міністра освіти з професорів вищих шкіл і видатних громадських діячів [13, с. 111]. Частина цих членів перебралася до Вінниці, де вони тричі збиралися за ініціативою свого голови. На цих засіданнях розглядали актуальні питання освітнього життя, ті чи інші управлінські ідеї та вимоги, які були закладені в різних підготовлених документах, що належало обговорити, щоб уникнути різного роду ускладнень і прорахунків. Йдеться, зокрема, про проект наказу, на основі якого мала проводитися активна українізація закладів освіти різних типів; проекту розпорядження про надання закладам освіти авансів на дрібні господарські потреби й поточні операційні видатки; проект інструкції губернським комісарам освіти та професійним школам щодо реформування освітньої сфери; проект доповнення та змін до умов прийому в університети на 1919-1920 навчальний рік; проект плану видавництва української літератури, звільнення вчителів від мобілізації [18, арк. 35] та інші [18, арк. 30, 31, 32, 35, 36, 36 зв.]. Тим самим вдалося забезпечити кращу якість управлінських документів.

І. Огієнко налагодив тісні контакти з культурно-освітньою комісією Трудового конгресу України, яка відповідала в передпарламенті за вироблення відповідної політики в інтересах держави, узгоджував з нею план діяльності свого міністерства. 20 лютого 1919 р. ця структура, яка також розміщувалася у Вінниці, офіційно сповістила керівника Міністерства освіти УНР, що схвалює «патріотично-національний шлях», обраний ним у своїй діяльності, і висловила низку пропозицій до міністерського плану щодо подальшої освітньої діяльності, які вмістилися у 10 пунктах [19, арк. 39–41 зв.]. На них міністр звернув пильну увагу і разом зі своєю командою взяв до неухильного виконання;

2) Турбота про вдосконалення організації навчального процесу усіх типів освітніх закладів на основі закону про українську державну мову та інших нормативних актів УНР.

Цей напрям був надзвичайно важливий для освітньої галузі, оскільки виявляв розуміння потреби забезпечити належну якість навчальної праці, забезпечити українськомовний характер абсолютної більшості закладів освіти в УНР. Імплементуючи відповідні норми закону про державну мову в республіці, 8 лютого Іван Огієнко підписав два накази по своєму міністерству. Перший наказ вимагав, щоб документи про набуття певного рівня освіти - дипломи, свідоцтва і атестати всіх шкіл, підлеглих відповідному відомству - видавалися виключно українською мовою. Другий зобов'язував негайно замінити усі написи на бланках, штампелях і печатках закладів освіти, підлеглих підпорядкованих МНО, на українські [23, арк. 11]. У зв'язку з українізацією шкіл, міністр наказував: «...всім підлеглим міністерству освіти все діловодство провадити виключно державною українською мовою. Все, що друкується на державні кошти, повинно виходити на українській мові, лише наукові твори та продукцію національно розмежованих інституцій можуть друкувати мовою автора та своєї національності відповідно» [12];

3) Вироблення заходів щодо розвитку національної вищої школи.

Оскільки молоді українські виші ще не нагромадили досвіду підготовки фахівців різних спеціальностей, необхідно було вивчати практику роботи закладів вищої освіти в інших країнах та російськомовних в Україні, всіляко підтримувати нові університетські заклади, дбати про збільшення притоку до них молоді. Вже 5 лютого Іван Огієнко затвердив Тимчасові умови вступу до Київського та Кам'янецького українських державних університетів. До них, відповідно до

освітнього цензу, без іспитів приймалися всі охочі при умові, що мали закінчену середню освіту. А для тих абітурієнтів, які не мали свідоцтва про закінчення середньої школи, зарахування на навчання передбачало обов'язкове складання в ході навчального процесу за обраним фахом іспитів за програмою середніх навчальних закладів для отримання відповідних документів безпосередньо в університеті [17].

Іншим важливим кроком, до якого вдалося Міністерство освіти УНР з метою збільшення кількості претендентів на отримання національної вищої освіти, було запровадження з 7 лютого 1919 р. норми, за якої усі «...вільні слухачі <...>, які пробудуть в університеті не менше року і складуть не менше 3 іспитів, можуть бути переведенні в дійсні студенти цього університету, коли складуть іспити по встановленій Радою професорів програми з курсу середньої школи» [3].

Велике значення для планомірної українізації галузі вищої освіти мав підготовлений у МНО законопроект «Про заснування від 1 лютого 1919 року в усіх вищих школах УНР лектури української мови, як обов'язкового предмету для всіх факультетів та відділів вищої школи». 6 лютого на засіданні Ради Народних Міністрів Іван Огієнко зробив відповідну доповідь, після чого урядовці одностайно проголосували за прийняття закону, надавши цьому предмету обов'язкового характеру та виділили на його початкове уведення до навчальних планів з 1 лютого 1919 р. 24.000 крб. [21, арк. 59]. У цьому контексті ректори державних українських університетів мали виконати вимогу Міністерства освіти від 5 лютого про забезпечення приймання всіх семестрових і річних іспитів виключно українською мовою.

Іван Огієнко дбав про підтримку українських студентів, більшість яких була незаможною. Щоб частково зменшити фінансовий тягар, який несли їхні сім'ї у зв'язку з навчанням дітей, було вирішено збільшити з 20% до 30% кількість тих, кого ректори українських університетів могли звільняти від внесення плати за право навчання. У разі побажання майбутніх фахівців МНО УНР надало їм право скоротити 4-річний термін навчання в університетах до 3 років і тим самим зменшити загальні витрати на навчання та проживання [3]. Цей хід Івана Огієнка мав позитивне значення для українського суспільства, якому була потрібна велика кількість фахівців з вищою освітою для залучення їх до таких галузей, як державне управління, економіка, освіта тощо.

Будуючи плани збільшити вже у 1919 р. кількість факультетів в українських університетах, а отже, і значно примножити студентський контингент, міністр освіти розумів, що це може залишитися не реалізованим, якщо не буде потрібної кількості науково-педагогічних працівників. Тому вже 12 лютого 1919 р. він вніс на засідання уряду законопроект про надання Київському і Кам'янець-Подільському державним українським університетам права приймати іспити на отримання наукових ступенів магістра і доктора наук, який набув юридичної сили [10, с. 89; 22, арк.183в.]. Історик Ю.Телячий встановив, що ухвалений текст дещо відрізняється від первісного, внесеного Іваном Огієнком до розгляду міністрами [16, с. 138].

Дбаючи про україномовне навчально-методичне забезпечення навчального процесу, якого катастрофічно не вистачало, міністр освіти, попередньо порадившись з професурою К-ПДУУ, організував підготовку законопроекту про улаштування на базі зазначеного університету друкарні, яка мала виготовляти курси лекцій, підручники, посібники та іншу літературу українською мовою. З часом тут, за задумом Івана Огієнка, збиралися друкувати навчальну літературу для української загальноосвітньої школи. На початкові заходи із облаштування приміщення друкарні і придбання необхідних шрифтів Державне казначейство мало виділити 200 тис. крб. [6, с.73].

Щодо фінансування основних видатків на утримання К-ПДУУ упродовж першої третини 1919 р., то МНО УНР обрахувало їх в розмірі 1 млн. 225 тис. крб. З цією сумою погодилися і уряд, і Директорія УНР [8, с. 40–41];

4)Покращення забезпечення педагогічними кадрами українських середніх і початкових шкіл.

Міністр освіти переймався різними кадровими питаннями. На початку лютого 1919 р. він дав доручення товаришу міністра Ю.Щириці розробити нові штати для учительських інститутів та учительської семінарії у Кам'янці-Подільському [19, арк. 22]. Ця робота поступово виконувалася. Проект штатів збиралися затвердити пізніше, коли наблизиться до кінця навчальний рік.

Інше важливе питання, над яким працював у «Мурях» Іван Огієнко, стосувалося перспективи із заповненням учительських вакансій, без яких на рівні нижчої і вищої початкових та середньої шкіл не можна було забезпечити повноцінне навчання, а також відкривати нові освітні осередки. Щоб використати можливості залучення до педагогічної роботи в школі випускників різних поза російських навчальних закладів, які добре володіли українською мовою, міністр освіти вніс на розгляд РНМ 8 лютого законопроект, яким передбачалося «надати вчителям і вчителькам з колишньої Австро-Угорської України права місцевих вчителів» [20, арк.30]. Пропозицію прийняли і педагоги з Галичини, Буковини та Закарпаття могли на рівних з наддніпрянським учительством працювати в різних школах УНР. А через два

дні, 10 лютого, уряд схвалив поданий Іваном Огієнком законопроект «Про надання особам, що скінчили університети Львівський та Чернівецький, а також Львівський політехнікум всіх прав нарівні з особами, які закінчили відповідні вищі школи колишньої Російської імперії» [4; 5].

Щоб залучити людей з педагогічною освітою, які раніше були зайняті у інших галузях, до роботи в школі, міністр організував вироблення законопроекту «Про зарахування вчителям середніх шкіл приватної служби», відповідно до якого цій категорії вчителів зараховували попередній стаж, незалежно від того чи вони працювали на державній чи приватній службі, для них передбачалося пенсійне забезпечення і право на підвищену платню [21, арк. 63];

5) Вироблення нової структури управління освітою в УНР.

Результатом організованої Іваном Огієнком роботи стала підготовка в МНО УНР законопроекту «Про управління освітою в Українській Народній Республіці». З ним поспішали, тож не дивно, що під час розгляду його на засіданні уряду 8 лютого міністри висловили цілу низку зауважень, внесли до тіла документа певні зміни. Деякі новації мали з'явитися дещо пізніше (це стосувалося функцій Головної шкільної ради), після відповідної роботи, яку поклали на Огієнка (то мав бути окремий законопроект). Закон прийняли із змінами [8, с.244-245]. Директорія УНР затвердила його 24 лютого. Ним скасовувалися деякі постанови російського Тимчасового уряду у сфері управління шкільною освітою, розпорядження Директорії про управління школами від 12 грудня 1918 р. Замість шкільних округів та окружних комісаріатів були організовані губернські та повітові шкільні ради й управи, а також роз'яснювався порядок їх формування і діяльності. На реалізацію цього юридичного акта держава виділяла 6 млн. грн. [20, арк. 55–56]. В історичній літературі утвердилася думка, що цей закон мав «...важливе значення в історії національної школи» [9, с. 166]. Тоді ж набрав чинності закон «Про головну, губерніяльні, повітові та міські шкільні ради та управи», який складався із 7 пунктів, що регулювали діяльність вище зазначених структур, зафіксували їхні функції. Відповідно до цього юридичного акта відразу узаконювалися тимчасові штати губерніяльної шкільної управи (13 посад), повітової (4), Холмського губерніяльного комісара по народній освіті (8), повітових комісарів народної освіти на Холмщині й Поліссі (2), разом - 27 посад [20, арк. 56 зв.–62 зв.];

6) Підтримка просвітніх організацій, співпраця з місцевим самоврядуванням.

Міністр освіти підтримував зв'язки з різними громадськими організаціями, намагався залучити їх до співпраці з МНО УНР. Так, зокрема, він висловив вдячність працівникам філії Українського Національного Союзу в Проскуріві «...за добрі вказівки в ділі реформи освіти на Вкраїні <...>, а взагалі попилюють перевести до життя все зазначене» [19, арк. 18]. 19 лютого уряд на пропозицію Івана Огієнка прийняв постанову про виділення 22.000.000 грн. культурно-освітнім організаціям Галичини [7, с. 96]. Певні контакти Міністерство освіти встановило з Вінницькою міською думою, її управою. Надалі цей досвід пригодиться у Кам'янці-Подільському.

Результати діяльності Івана Огієнка та Міністерства освіти УНР упродовж трьох тижнів у Вінниці могли бути вагомими, якби, з одного боку, не військова загроза, що поступово наближалася до державного центру УНР, а з іншого, потреба розвантаження міста від великої кількості установ, що тут концентрувалися і призвели до великої концентрації прийшлих громадян, гострого дефіциту службових приміщень. Та й сам Огієнко хотів перебазувати своє міністерство до Кам'янця-Подільського, де без нього виникали різного роду управлінські проблеми в державному університеті, тимчасове керівництво яким він доручив найстаршому за віком декану.

Ідею переїзду підтримали в уряді, розуміючи, що Іван Огієнко, як талановитий управлінець, додасть єдино чинному на підконтрольній українською владою території державному університету нових, позитивних імпульсів, щоб вдосконалити роботу з підготовки кадрів української інтелігенції. Тож 22 лютого Міністерство освіти УНР разом зі своїм керівником переїхало з Вінниці до Кам'янця-Подільського і розмістилося в університетському будинку [10, с. 89]. Офіційно цей крок пояснювали не погіршенням ситуації на українсько-більшовицькому фронті, а тим «... що аполітичному Міністерству Освіти буде зручніше працювати за межами переповненої Вінниці, в університетському м. Кам'янці» [23, арк. 16]. Нові управлінські задуми та вироблені в «Мурах» проекти міністр освіти на цей раз реалізовував у адміністративному центрі Подільського краю, поки що віддаленому від політичних пристрастей і кровопролитних бойових дій.

Отже, вінницький період освітянських заходів Івана Огієнка був загалом плідний. За дуже короткий час на високому рівні вдалося організувати роботу частини евакуйованих міністерських структур і працівників, розпочати і завершити процес підготовки низки нових нормативних документів, що стосувалися освітньої галузі і були новаторськими з погляду напрацьованого раніше досвіду. Загалом головна активність міністра освіти тоді спрямовувалася на вирішення управлінських, структурних, кадрових, матеріально-технічних, фінансових та інших завдань, що охоплювали півдесятка змістовних і корисних для освітнього відродження напрямків. Найбільшим досягненням того періоду стало прийняття з подачі міністра освіти законів і

.....
постанов Ради Народних Міністрів УНР про управління освітньою сферою, залучення до педагогічної праці вихідців із ЗОУНР, запровадження у всіх вишах лектури з української мови, заснування університетської друкарні, фінансування бібліотек педагогічних навчальних закладів тощо.

Піднята тема є складовою комплексної наукової проблеми «Іван Огієнко – талановитий освітній діяч, реформатор і творець національної освіти в добу Української революції 1917-1921 рр.». Надалі потребують глибшого з'ясування та розвитку такі її аспекти, як творення системи підготовки учительських кадрів, реформування духовної галузі освіти, державна підтримка навчальних закладів в період польського адміністрування на Поділлі тощо.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. В міністерстві освіти // Республіканські вісти. 1919. 7 лют. Ч. 54. С.1.
2. В міністерстві освіти // Республіканські вісти. 1919. 11 лют. Ч. 57. С.1.
3. В Міністерстві освіти//Українська ставка. Вінниця, 1919. 12 лют. Ч.39. С. 3.
4. В Міністерстві освіти // Українська ставка. Вінниця, 1919. 13 лют. Ч.40. С. 2.
5. В Раді Міністрів // Українська ставка. Вінниця, 1919. 14 лют. Ч. 41. С. 2.
6. Вісник державних законів для всіх земель УНР. 1919. 20 лют. Вип. 10. С.73–80.
7. Вісник державних законів для всіх земель УНР. 1919. 2 берез. Вип. 12. С.89–96.
8. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1918 – листопад 1920 рр.:документи і матеріали / Упорядник В. Верстюк. Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 2006. Т.1. 746 с.
9. Завальнюк О., Телячий Ю. Будівництво української загальноосвітньої школи в роки національно-демократичної революції (1917-1920): іст. нарис. Кам'янець-Подільський : Абетка НОВА, 2001. 212 с.
10. Завальнюк О.М. І.І. Огієнко – організатор, ректор і оборонець Кам'янець-Подільського державного українського університету: хроніка діяльності (1919) // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2006. Т.6. С. 80–121.
11. Марущак М. Вінниця – столиця Української Народної Республіки (1919-1920 рр.) // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. Вінниця, 2007. С.252 –256.
12. Накази міністра народної освіти Кам'янець-Подільському університету // Життя Поділля. 1919. 19 лют. № 51. С.3
13. Огієнко І. Моє життя. Автобіографічна хронологічна канва // Рятуння України/ упоряд. М. Тимошик. Київ: Наша культура і наука, 2005. С.67–173.
14. По міністерстві народної освіти // Республіканські вісти. Вінниця, 1919. 2 лют. Ч. 50. С. 2
15. Романюк І. Перебування уряду Директорії УНР у Вінниці в лютому-березні 1919 р. // Формування та діяльність українських національних урядів періоду Української революції 1917-1921 рр.: матеріали Всеукраїн. наук. конфер. 6-7 груд. 2007 р. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2008. С. 83–86.
16. Телячий Ю.Українські уряди і розбудова культурно-освітньої сфери на Поділлі за Директорії УНР (1919-1929 рр.) // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. пр.. Кам'янець-Подільський, 2007. Т. 10. С. 135–141.
17. Хроніка // Республіканські вісти. 1919. 11 лют. Ч. 57. С.2.
18. ЦДАВО України. Ф. 2582. Оп. 1. Спр. 3. 45 арк.
19. ЦДАВО України. Ф. 2582. Оп. 1. Спр. 4. 79 арк.
20. ЦДАВО України. Ф. 2582. Оп. 1. Спр. 9. 154 арк.
21. ЦДАВО України. Ф. 2582. Оп. 1. Спр. 11. 174 арк.
22. ЦДАВО України. Ф. 2582. Оп. 1. Спр. 12. 68 арк.
23. ЦДАВО України. Ф. 2582. Оп. 1. Спр. 30. 97 арк.

Александр Марчук

Каменец-Подольский национальный университет имени Ивана Огиенка, аспирант (Украина)

Винницкий период деятельности министра образования УНР Ивана Огиенко: вклад в процесс формирования национальной образовательной системы (февраль 1919)

Аннотация. В статье на основе архивных источников, материалов прессы и трудов историков исследуется вклад министра образования УНР Ивана Огиенка в процесс формирования национальной системы образования во время пребывания возглавляемого им ведомства в Виннице. Выяснено организационные проблемы, связанные с налаживанием работы Министерства народного образования УНР на новом месте, охарактеризованы основные направления деятельности профильного министра, определены подготовленные

по его инициативе, а впоследствии приняты и утверждены законопроекты, рассмотрены приказы и распоряжения, касающиеся различных аспектов функционирования национальной образовательной системы, наполнения ее кадровой, материально-технической и другими составляющими.

Ключевые слова: министр образования Иван Огиенко, винницкий период деятельности Директории и Совета Народных Министров УНР, национальная система образования, реформирования, законы, приказы.

ABSTRACT

Oleksandr Marchuk

Kamyanets-Podilsky Ivan Ohienko National University,
postgraduate student (Ukraine)

Vinnitsia period of the activity of UNR Minister of Education, Ivan Ogienko: contribution to the process of the national educational system formation (February 1919)

In the article, the contribution of the Minister of Education of the UNR Ivan Ogienko to the process of formation of the national educational system during the forced resettlement of the department headed by him to Vinnitsia is being studied on the basis of archival sources, materials of the periodicals and works of Ukrainian historians. The difficulties and organizational moments associated with the establishment of the work of the Ministry of National Education of the UNR in the new place are clarified. Based on the analysis of the ministerial initiative and a number of bills adopted by the government, as well as ministerial orders and orders, the following main directions of activity and their implications were established: 1) Testing of management ideas and draft decisions with the participation of the public Council of the Minister of Education, the cultural-educational commission of the Labor Congress of Ukraine. 2) Caring for the improvement of the organization of the educational process of all types of educational institutions on the basis of the law on the Ukrainian state language and other normative acts of the UNR; 3) Development of measures for the evolution of a national high school, approval of new conditions for the formation of a contingent of students of Ukrainian state universities, the establishment of a lecture on the Ukrainian language in all, without exception, higher education, assistance in solving other issues); 4) Provision improvement of teaching staff of Ukrainian secondary and primary schools (granting graduates of Lviv, Chernivtsi and Vienna universities equal employment rights along with teachers who have received higher education in Russian universities; involvement of teachers from Galicia, Bukovina and Transcarpathia in the schools of the UNR; support for teacher institutes and teacher seminaries, etc.); 5) Development of a new educational management structure in the UNR; 6) Support for educational institutions, cooperation with local self-government.

As a result of the study, substantiated conclusions were made, insufficiently elaborated directions of the research of the complex scientific problem "Ivan Ogienko - educator, reformer and creator of the national educational branch of the Ukrainian People's Republic" were drawn up.

Key words: Minister of Education Ivan Ogienko, Vinnitsia period of the Directory and Council of National Minorities of the UNR, national system of education, reforms, laws, orders.

REFERENCES:

1. V ministerstvi osvity // Respublikansjki visty. 1919. 7 ljut. Ch. 54. S.1.
2. V ministerstvi osvity // Respublikansjki visty. 1919. 11 ljut. Ch. 57. S.1.
3. V Ministerstvi osvity//Ukrajinsjka stavka. Vinnycja, 1919. 12 ljut. Ch.39. S. 3.
4. V Ministerstvi osvity // Ukrajinsjka stavka. Vinnycja, 1919. 13 ljut. Ch.40. S. 2.
5. V Radi Ministriv // Ukrajinsjka stavka. Vinnycja, 1919. 14 ljut. Ch. 41. S. 2.
6. Visnyk derzhavnykh zakoniv dlja vsikh zemelj UNR. 1919. 20 ljut. Vyp. 10. S.73–80.
7. Visnyk derzhavnykh zakoniv dlja vsikh zemelj UNR. 1919. 2 berez. Vyp. 12. S.89–96.
8. Dyrektorija, Rada Narodnykh Ministriv Ukrajinsjkoji Narodnoji Respubliky. Lystopad 1918 – lystopad 1920 rr.:dokumenty i materialy / Uporjadnyk V. Verstjuk. Kyjiv: Vydavnytstvo imeni Oleny Telighy, 2006. T.1. 746 s.
9. Zavaljnjuk O., Teljachyj Ju. Budivnytstvo ukrajinsjkoji zaghaljnoosvitnjoji shkoly v roky nacionaljno-demokratychnoji revoljuciji (1917-1920): ist. narys. Kam'janecj-Podiljsjkyj : Abetka NOVA, 2001. 212 s.
10. Zavaljnjuk O.M. I.I. Oghijenko – orghanizator, rektor i oboronecj Kam'janecj-Podiljsjkogho derzhavnogho ukrajinsjkogho universytetu: khronika dijalnosti (1919) // Osvita, nauka i kuljtura na Podilli: zb. nauk. pr. Kam'janecj-Podiljsjkyj, 2006. T.6. S. 80–121.
11. Marushhak M. Vinnycja – stolycja Ukrajinsjkoji Narodnoji Respubliky (1919-1920 rr.) // Vinnychchyna: mynule ta sjoghodennja. Krajezhnavchi doslidzhennja. Vinnycja, 2007. S.252 –256.

12. Nakazy ministra narodnoji osvity Kam'janecj-Podiljskomu universytetu // Zhyttja Podillja. 1919. 19 ljut. № 51. S.3
13. Oghijenko I. Moje zhyttja. Avtobioghrafichna khronologhichna kanava // Rjativannja Ukrainy/ uporjad. M. Tymoshyk. Kyjiv: Nasha kuljtura i nauka, 2005. S.67–173.
14. Po ministerstvi narodnoji osvity // Respublikansjki visty. Vinnycja, 1919. 2 ljut. Ch. 50. S. 2
15. Romanjuk I. Perebuvannja urjadu Dyrektoriji UNR u Vinnyci v ljutomu-berezni 1919 r. // Formuvannja ta dijalnistj ukrajinsjkykh nacionalnjnykh urjadiv periodu Ukrajinsjkoji revoljuciji 1917-1921 rr.: materialy Vseukrajn. nauk. konfer. 6-7 ghrud. 2007 r. Kam'janecj-Podiljsjkyj : Oijum, 2008. S. 83–86.
16. Teljachyj Ju. Ukrajinsjki urjady i rozbudova kuljturno-osvitnjoji sfery na Podilli za Dyrektoriji UNR (1919-1929 rr.) // Osvita, nauka i kuljtura na Podilli: zb. nauk. pr.. Kam'janecj-Podiljsjkyj, 2007. T. 10. S. 135–141.
17. Khronika // Respublikansjki visty. 1919. 11 ljut. Ch. 57. S.2.
18. CDAVO Ukrainy. F. 2582. Op. 1. Spr. 3. 45 ark.
19. CDAVO Ukrainy. F. 2582. Op. 1. Spr. 4. 79 ark.
20. CDAVO Ukrainy. F. 2582. Op. 1. Spr. 9. 154 ark.
21. CDAVO Ukrainy. F. 2582. Op. 1. Spr. 11. 174 ark.
22. CDAVO Ukrainy. F. 2582. Op. 1. Spr. 12. 68 ark.
23. CDAVO Ukrainy. F. 2582. Op. 1. Spr. 30. 97 ark.

Статтю надіслано до редколегії 20.04.2019 р.
Статтю рекомендовано до друку 28.05.2019 р.

УДК 94:321(477.43/.44) «1920/1925»

DOI: <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2019-29-60-65>

Наталія Кузьмінець

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
кандидат історичних наук, доцент (Україна)

Місце надзвичайних органів влади в системі радянського режиму на Поділлі в першій половині 1920-х рр.

Анотація. У статті розглядається процес виникнення і діяльності надзвичайних органів влади більшовицького режиму – ревкомів, ревтрибуналів, робітничо-селянських інспекцій, надзвичайних комісій, комнезамів – на початку 1920-х рр. на Поділлі. Показано їх місце в політиці більшовицької влади щодо забезпечення неподільності влади в центрі і на місцях. Визначено їх шляхи упокорення селянства, яке у своїй переважній більшості не поділяло поглядів і політики правлячої партії. Чільне місце у статті займає характеристика надзвичайних органів влади на Поділлі – одному з потужних аграрних регіонів України, підкреслюється особливо жорстокий характер політичної поведінки більшовиків через систему надзвичайних органів влади щодо основної маси селянства. Робиться висновок, що надзвичайні органи влади на Поділлі мали як загальні, так і регіональні особливості.

Ключові слова: Поділля, надзвичайні органи влади, законність, ревкоми, революційні трибунали, надзвичайні комісії, комнезами.

Нині наше суспільство розбудовує демократичну і правову Україну. Важливим чинником у цьому процесі є створення ефективної державної владної системи, побудова якої неможлива без детального аналізу позитивного і негативного досвіду державотворення у минулий період. В умовах незалежності України серед істориків та правознавців зріс інтерес до подій, що відбувалися в Україні у 1920-1925 рр. Це викликано тим, що значна частина архівних та документальних матеріалів раніше була недоступна для дослідників. На сучасному етапі зростає потреба у реформуванні судової системи та забезпеченні прав людини і верховенства закону. Тому це завдання не може бути вирішене без глибокого аналізу минулого державної системи та надзвичайних органів влади в 1920-1925 рр. Сучасні науковці мають можливість не лише вивчити діяльність надзвичайних органів влади, а й критично переглянути проблему з нових позицій на основі архівних матеріалів Поділля, як одного з важливих регіонів України, де спостерігалися особливості на фоні загальних тенденцій.

Метою написання статті є необхідність дослідження надзвичайних органів влади Подільської губернії у першій половині 20-х років ХХ ст., визначення їх ролі у радянському будівництві, висвітлення форм та методів їх діяльності в регіоні.